

הרב מנחם בורשטיין
 הרב אריה כץ
 הרב יעקב אריאל
 הרב אשר וייס
 הרב אפרים גרינבלט
 הרב דב ליאור
 הרב אביגדר נבנצל

טיפול פוריות בשבת*

ראשי פרקים:

השאלה

טיפול פוריות בשבת – מבוא

א. מבוא רפואי – סדר פעולות בטיפול פוריות ובהפריה חוץ גופית

ב. מבוא הלכתי – שאלות הלכתיות הכרוכות בטיפול פוריות

ג. הגדרתם של מטופלי פוריות

תשובת הגאון הרב יעקב אריאל

תשובת הגאון הרב אשר וייס

תשובת הגאון הרב אפרים גרינבלט

תשובת הגאון הרב דב ליאור

תשובה א' של הגאון הרב אביגדר נבנצל

תשובה ב' של הגאון הרב אביגדר נבנצל

השאלה:

לכבוד הרה"ג מנחם בורשטיין שליט"א

אנחנו זוג דתי המתגורר בניו ג'רזי שבאמריקה. אני בן 43 ואשתי בת 42 ואין

לנו עדיין ילדים אחרי 9 שנות נישואים.

יש לנו כמה שאלות לגבי טיפולי פוריות כאן באמריקה, ובמיוחד לגבי שבת

וימים טובים.

א. האם מותר להזריק את כל הזריקות בשבת? האם עדיף שאחות גויה תעשה

את הזריקות? ומה אם זה קשה מאד וכרוך בתשלום?

ב. האם מותר למסור זרע למעבדה בשבת כדי לעשות לו השבחה (בתנאי

כמובן שדבר זה נעשה תחת פקוח הלכתי) כשכל הפעולות נעשות על ידי גויים?

האם כדאי לדרוש שלא יכתבו, ידליקו אור וכדו'?

ג. האם מותר להחזיר זרע לרחם האשה (הזרקת זרע) בשבת על ידי רופא גוי

(תחת פקוח כמובן)? האשה לא עוזרת לו, אלא הוא עושה את הפעולה, האם יש

מקום להקל?

* פורסם לראשונה בשו"ת פוע"ה: פוריות יוחסין וגנטיקה (ירושלים תשע"ו) עמ' 86-104.
 מופיע באסיא עם שינויי עריכה.

ד. האם מותר למדוד חום בשבת? האם מותר לעשות אולטרא-סאונד על ידי רופא גוי בשבת?

ה. האם מותר לעשות בדיקת דם בשבת על ידי רופא גוי?

ו. האם מותר לעשות בדיקת הריון ביתית בשבת? זאת בדיקה ששמים טיפת מי רגליים על מקל וזה מראה סימן אם האישה בהריון. אולי יש בעיה של צביעה, אבל אולי אפשר להקל כיון שמיד אחר כך זורקים את המקל הזה ואין שום צורך בצביעה הזאת.

ז. לגבי טיפול הפריה חוץ גופית בשבת – האם אפשר לשאוב ביציות על ידי רופא גוי בשבת? אם האישה בסכנה של גירוי יתר שחלתי, וזה אולי יפגע באשה שיהיו לה ציסטות ובעיות לעתיד, ולכן הכרחי שישאבו לה את הביציות. האם אז מותר על ידי גוי, או אפילו על ידי יהודי?

ח. האם מותר שרופא גוי יבדוק את העוברים בשבת (לדוגמא כשהטיפול היה ביום חמישי או שישי)? האם מותר ליהודי לבדוק?

ט. האם מותר להחזיר עוברים בשבת על ידי רופא גוי?

י. האם מותר לנסוע לבית החולים בשבת על ידי נהג גוי כדי לעשות טיפולים אלה?

יא. יש לי גם שאלה כללית – מה המצב של אישה שעוברת טיפולי פוריות – האם היא נחשבת כחולה שאין בו סכנה? אישה שקבלה זריקות האם היא נחשבת כחולה?

בתודה מראש

(-)

טיפול פוריות בשבת – מבוא¹

א. מבוא רפואי – סדר פעולות בטיפול פוריות ובהפריה חוץ גופית

במבוא הכללי לספר שו"ת פוע"ה פוריות יוחסין וגנטיקה (עמ' 16-17; 25; 30-31) הובאו הסדר והאופן של טיפולי הפוריות השונים. בהקדמה להלן נסקור בקצרה את הבדיקות והטיפולים הרפואיים השונים, בהם קיימת שאלה הלכתית בשבת:

1. לקיחת תרופות (הורמונים), כדורים או זריקות, להגברה של הביצין. יש לציין שהזריקות שקיימות היום שנלקחות לצורך טיפולי הפוריות, לא מוזרקות לווריד, ולכן אינן מוציאות דם.

1. חלקים מהמבוא נכתבו על ידי הרב אהרן קליינשפיץ, ואנו מודים לו על תרומתו. בעניין טיפולי פוריות בשבת ראה גם מאמרו של הרב גדעון ויצמן – 'המעמד ההלכתי של זוג עם בעיות פוריות' (תחומין כג עמ' 223-230), וכן מאמרו של הרב יגאל שפרן – 'טיפול פוריות בשבת' (תחומין יז עמ' 335-339).

2. מדידת חום למציאת זמן הביוץ: שיטה זו איננה מדויקת, וכיום איננה נפוצה².
 3. בדיקות דם כל 2-3 ימים לגלות האם הביוץ מתקרב.
 4. בדיקות אולטרא סאונד של גודל הזקיקים³.
 5. שאיבת ביציות: תהליך המבוצע בחדר ניתוח תחת הרדמה, וכולל שימוש במכשירים חשמליים ודקירת האישה.
 6. השבתת זרע הבעל: באמצעות הדגרה בנוזלים (מדיום), ליקוט זרעים העולים למעלה, ריכוזם בצנטריפוגה, והרחפת המשקע בנוזל.
 7. הפריה של הביציות בזרע המושבת.
 8. בדיקת העוברים יום לאחר השאיבה.
 9. הזרקת זרע לרחם האישה בטיפול של הזרעה תוך רחמית, והחזרת עוברים לרחם האישה בטיפול של הפריה חוץ גופית.
- חשוב לציין, שכיום ניתן באמצעות תרופות מתאימות לשנות את מועד הביוץ על מנת שלא יחול בשבת, ובבתי החולים הציבוריים בארץ ממילא (בדרך כלל) לא מבצעים טיפולי פוריות בשבת. הבעיות קיימות בעיקר בחוץ לארץ, שם עובדים בבתי החולים בשבת כרגיל, ופעמים רבות הרופאים מסרבים לשנות מהרגלם על מנת להימנע מטיפולים בשבת.

ב. מבוא הלכתי – שאלות הלכתיות הכרוכות בטיפול פוריות

1. לקיחת תרופות – השולחן ערוך (אורח חיים סימן שכח סעיף א) פסק בעקבות דברי חז"ל, שאין לקחת תרופות בשבת:
 מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה, ואפילו על ידי גוי, גזירה משום שחיקת סמנים.
 אולם לגזירה זו, ישנם יוצאי דופן רבים שהותרו, כפי שפסקו השולחן ערוך והרמ"א (שם סעיף לו):
 כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן, אף על פי שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד, אפילו הכי שרי; וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים, אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודווקא מי שיש לו מיחוש בעלמא

2. לעניין מציאת הביוץ באמצעות ערכת ביוץ, ראה את הדיון בשאלת בדיקת ביוץ בשבת שו"ת פוע"ה שם, 113 ואילך.
3. הביציות נמצאות במצב לא בשל בתוך הזקיקים. לקראת הביוץ הזקיקים הולכים וגדלים, וכשהם מגיעים לגודל מסוים הביציות מוכנות להבשלה ושאיבה.

- והוא מתחזק והולך כבריא, אבל אם אין לו שום מיחוש, מותר.
הגה: וכן אם נפל למשכב, שרי (ב"י).
- כלומר, איסור לקיחת תרופות נאמר רק על מי שאינו חש בטוב, אך לא מוגדר כחולה. מי שמוגדר כבריא, או לחילופין מוגדר כחולה, רשאי לקחת תרופות (לדוגמא, הפוסקים דנו בשאלה האם מותר לקחת בשבת ויטמינים לחיזוק הגוף).
- בנידון דידן, יש מקום להגדיר את מטופלי הפוריות כחולים (כמובא בסעיף הבא), או לחילופין להגדירם כבריאים, המותרים לקחת תרופות בשבת.
- בנוסף לשאלה הכללית בדבר לקיחת תרופות בשבת לצורך טיפולי פוריות, חלק מהתרופות הניתנות הן זריקות, כאמור לעיל במבוא הרפואי, ובהן מתעוררות שאלות נוספות. בזריקות לווריד יש פסיק רישא של הוצאת דם, ולדעת פוסקים רבים איסורם מן התורה, אולם כאמור לעיל במבוא הרפואי, הזריקות בהן משתמשים בטיפולי הפוריות של היום אינן מוזרקות לווריד, ולכן אינן מוציאות דם. עדיין, עשויות להתעורר בעיות נוספות בהזרקה בשבת, כגון הצורך לחבר את המחט למזרק (בזריקות מסוימות), והצורך לחטא את מקום הזריקה, דבר הכרוך בתלישת צמר גפן, לגביה יש מחלוקת האם מותרת בשבת (ראה שמירת שבת כהלכתה פרק לה סעיף כ, ובהרחבה שם בהערה נ).
2. בדיקת דם – בהוצאת דם יש איסור חובל, שהוא לדעת רוב הפוסקים תולדת שוחט (נטילת נשמה) וחיובו מן התורה בכלשהו. כאמור לעיל במבוא הרפואי, אין צורך לבצע כל יום בדיקה זו, וממילא אין גם הכרח רפואי לעשותה בשבת.
3. בדיקות אולטרא סאונד – הבדיקה כרוכה בהפעלת מכשירים חשמליים. כמו כן, לרוב, הבדיקה מתועדת בדיסק או בתמונות, מה שמעורר את שאלת איסור כותב (ולדעת הגרש"ז אויערבאך בשמירה על גבי דיסק, גם את שאלת איסור בונה).
4. שאיבת ביציות – התהליך כולל הפעלת מכשירים חשמליים, וכן גורם בהכרח להוצאת דם.
5. השבחת זרע הבעל – התהליך כולל הפעלת מכשירים חשמליים.⁴
6. הפריית הביצית בזרע – כאמור לעיל בהקדמה הכללית לשו"ת פוע"ה – פוריות (עמ' 31), יש שתי שיטות להפריה. בשיטה של שימת

4. לגבי איסור בורר בעצם התהליך, ראה בהרחבה בתשובתו של הגר"א וייס לשאלה הבאה.

הביצית בצלוחית ביחד עם תאי זרע אין איסורי שבת, אולם בשיטת ה-ICSI ישנו צורך להפעיל מכשיר חשמלי לבחירת ולקחת תא הזרע המתאים⁵.
7. בדיקת העוברים והחזרתם לרחם האישה – התהליך מלווה לעתים בהפעלת מכשירים חשמליים כגון אולטרא סאונד.

ג. הגדרתם של מטופלי פוריות

כאמור לעיל, טיפולי הפוריות כוללים בתוכם איסורים שונים, חלקם איסורי תורה וחלקם איסורי דרבנן. על חלק מהאיסורים (כגון הפעלת מכשירים חשמליים ללא חוט להט) ישנה מחלוקת בין הפוסקים האם הם איסורי תורה או דרבנן.

איסורי תורה הותרו רק במקום פיקוח נפש, פשוט וברור שאין לחלל שבת לצורך טיפולי הפוריות. גם לשם שמירתם של עוברים מופרים, כתב בשו"ת שבט הלוי (חלק ה סימן מז, חלק י סימן רלא), שאין לחלל על כך שבת, שכן אף על פי שמחללים שבת לצורך הצלת עוברים, ביציות מופרות שעדיין לא הוחזרו לרחם האישה אינן מוגדרות כעובר⁶.

אולם במידה ומדובר על איסורי דרבנן, או על עשיית המלאכות האסורות על ידי גוי, יש לדון בדבר בשתי נקודות:

1. קיום מצוות "פרו ורבו" – במקום מצווה או צורך גדול התירו אמירה לגוי באיסורי דרבנן, כמבואר בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שז סעיף ה):

דבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת; והוא שיהיה שם מקצת חולי, או יהיה צריך לדבר צורך הרבה, או מפני מצווה.

הלכה זו יכולה להתיר אמירה לגוי לעבור על איסור דרבנן לצורך הטיפול, אך לא על איסורי תורה. אף על פי כן, ישנו צד להקל בדבר גם באמירה לגוי לעבור על איסורי תורה, שכן הרמ"א (שם) הביא שיש מקלין, והפנה לסימן רעו (סעיף ב), שם כתב:

יש אומרים דמותר לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת משום דסבירא ליה דמותר אמירה לגוי אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה (ר"ן ס"פ ר"א דמילה בשם העיטור), שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לגוי להדליק נרות לצורך סעודה, בפרט בסעודת חתונה או מילה, ואין מוחה בידם.

הרמ"א סיים שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול, אולם כאן ניתן להגדיר את הצורך כגדול. למרות זאת, אין זה פשוט להתיר אמירה לגוי

5. לגבי איסור בורר בעצם התהליך, ראה בהרחבה בתשובתו של הגר"א וייס לשאלה הבאה.

6. לכן גם אין בהם איסור הפלה ומותר לזורקם, עיין בשו"ת שבט הלוי (שם).

באיסור תורה מחמת העובדה שמדובר בצורך גדול, שכן המשנה ברורה (שם ס"ק כד) כתב שיש להחמיר גם במקום צורך גדול, וכן כתב גם בסימן שז (ס"ק כד), משום שדעת המקלים היא דעה יחידאית, וכל יתר הראשונים חלקו על דעה זו.

צד נוסף להקל בעניין זה, הוא העובדה שמדובר במצוות "פרו ורבו", שהוגדרה בפוסקים (ראה תוספות בבא בתרא יג ע"א ד"ה כופין) כמצווה רבה. מצאנו בגמרא (ח ע"ב) שהתירו אמירה לגוי באיסור דאורייתא משום מצוות יישוב ארץ ישראל שהיא מצווה רבה, וכעין זה התיר במשנה ברורה (סימן רעו ס"ק כה) לומר לגוי לתקן את העירוב בשבת באיסור תורה, שכן זה מקום מצווה של רבים.

2. גם אם נפסוק כדעת רוב הפוסקים, שאין להתיר אמירה לגוי באיסור תורה לצורך מצוות "פרו ורבו", עדיין יש מקום לדון האם שייך להגדיר את מטופלי הפוריות כחולים שאין בהם סכנה, כלפיהם נפסק (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף יז):

חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה... אומרים לגוי לעשות לו רפואה.

ומדובר אפילו במלאכה דאורייתא, כמבואר במשנה ברורה (שם ס"ק מז). אמנם מטופלי פוריות לא נפלו למשכב, אך יש לדון האם הצער הגדול של אלו שנצרכים לעבור טיפולי פוריות על מנת לזכות לפרי בטן, יגדיר אותם בצורה שווה לחולים שנפלו למשכב.

תשובת הגאון הרב יעקב אריאל

בס"ד נר חמישי של חנוכה תשס"ב
לכבוד הרב מנחם בורשטין שליט"א
ראש מכון פוע"ה
שלמה ישגא מאור

נקודת המוצא של כל דברינו היא שאכן יש הכרח שהטיפולים ייעשו בשבת דווקא, ושהעיתוי לכך לא הוזמן מראש. אדרבה, נעשתה השתדלות למנוע את ההכרח לעשותם בשבת, אלא שלא הייתה ברירה, ואם ידחו את הטיפולים עלולים להחמיץ את ההזדמנות שנוצרה לצורך ההפריה בשבת, והזדמנות נוספת תהיה רק כעבור זמן רב, או שיהיה צורך לחזור על כל הסדרה מחדש, דבר שעלול לעלות במחיר כספי, גופני או נפשי כבד.

א. זריקות בשבת

זריקות שריר אין בהם פסיק רישא של הוצאת דם, אלא רק דבר שאינו מתכוון. יציאת הדם גם כשהיא קורית אינה ניחא ליה, לכן מותר להזריקה בשבת.

אולם יש בעיות נלוות:

1. החומר המוזרק נמצא בתוך אמפולה שיש לשוברה. אין כאן עשיית כלי, כי האמפולה אינה ראויה לשימוש חוזר, והדבר דומה לחבית רעועה שמותר לפותחה.
2. חיטוי מקום הזריקה נעשה בדרך כלל על ידי צמר גפן טבול בנוזל. אסור לקרוע את צמר הגפן מתוך הפקעת הגדולה, ויש להכינו מערב שבת.
3. כמו כן אסור לסחוט את הנוזל מצמר הגפן. לכן יש לטפטף קודם את הנוזל על העור ואחר כך לקנח אותו בזהירות בעזרת הצמר גפן מבלי להדקו חזק על מנת למנוע פסיק רישא של סחיטה (גם אם יש כאן פסיק רישא הוא לא ניחא ליה, ויתכן גם שאין כאן דישה דאורייתא ולא מלבן דאורייתא).
4. הרכבת המחט לתוך המזרק יש בה עשיית כלי. אמנם הכלי הוא חד פעמי, אולם יש חוששים בכל זאת.
5. בקריעת העטיפות עלולים לפגוע באותיות מודפסות ויש כאן מוחק. כל אחת מבעיות אלו ניתנת לפתרון, אולם בגלל צירוף כל הבעיות יחד עדיף שהזריקה תיעשה על ידי אחות גויה. רק אם הדבר קשה מאוד או שהוא כרוך בתשלום גבוה יש לעשותה על ידי ישראלית, בתנאי שתזוהר מכל המלאכות שהוזכרו.

ב. זריקה תוך ורידית

יש בה חשש חמור של איסור דאורייתא, כי יש צורך להוציא דם על מנת לוודא שהמחט אכן חדרה לווריד. אמנם הוצאת דם זו אינה לשם שימוש בדם עצמו, אלא רק על מנת לבדוק באמצעותו אם המחט אכן חדרה למקום הנכון (עיין ספרי באהלה של תורה (חלק ב סימן מב), שיש אולי מקום לומר שאין כאן מלאכה דאורייתא⁷).

זריקה זו מותרת רק על ידי גויה.

ג. מסירת זרע

מסירת זרע להשבחה למעבדה נוכרית בשבת מותרת. אמנם ייתכן שהשבחה עצמה אין בה מלאכה דאורייתא (כי זו ברירה של מין במינו), אך

7. הגר"י אריאל כתב שם, שהמוציא דם לצורך רפואה חייב, אך אם מטרת ההוצאה איננה שימוש, אלא רק הסתכלות, אין זה נחשב לשימוש בגוף הדבר ופטור.

יש כאן מלאכות רבות דאורייתא בהפעלת מכשירים שונים, תאורה ועוד. אולם לצורך מצווה חשובה של פריה ורביה שנאמר בה 'לשבת יצרה' (עיין תוספות בבא בתרא יג ע"א ד"ה שנאמר), שלא בכל עיתוי ניתן לקיימה, ואם לא עכשיו אימתי, יש להתיר על ידי גוי. וזאת על פי האמור בשולחן ערוך אורח חיים (סימן רעו סעיף ב בהגה):

יש אומרים דמותר לומר לאינו יהודי להדליק לו נר לסעודת שבת, משום דסבירא ליה דמותר אמירה לאינו יהודי אפילו במלאכה גמורה במקום מצווה (ר"ן סוף פרק רבי אליעזר דמילה בשם העיטור).

אמנם הרמ"א ממשיך ואומר (שם):

ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו.

אך במשנה ברורה (שם ס"ק כה) כתב:

ומכל מקום מותר לומר לאינו יהודי לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול, וכדאי הוא בעל העיטור לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצווה דרבים (חיי אדם בשם המגיד משנה) וכעין זה דעת הפרי מגדים לעיל (בסוף ס"ק כב).

ואף מצוות פרו ורבו דומה למצווה דרבים, משום שמטרתה ישוב העולם, והיא נחשבת למצווה רבה (עיין תוספות בבא בתרא הנ"ל).

ד. מניעת מלאכה

אין צורך לומר לגויים להימנע מכתובה, העלאת אור וכדו', כי את הפעולות הנחוצות מותר לעשות, ואלו שאינן נחוצות ייעשו על ידם בעצמם לצורכם. כתיבה למשל, במקום לכתוב במוצאי שבת הם בודאי יעדיפו לנוחותם האישית לכתוב בשבת עצמה. עם זאת, מלאכות אחרות שאינן נחוצות, והן נעשות במיוחד עבור המטופלת יש למונען.

ה. הזרקת זרע

על ידי רופא גוי מותרת. בעצם ההחזרה אין מלאכה אסורה, ורק הפעולות הנלוות יש מהן שהן אסורות מהתורה, ואם הן אינן נחוצות והרופא עושה אותן בעצמו לנוחותו, אין זה מענייננו. על כל פנים, אם יש מלאכה נחוצה האסורה מהתורה, יש להתירה כנ"ל אות ג.

האישה אינה עוזרת לו כלל, ואין לה אפילו גדר של מסייע שאין בו ממש (ביצה כא ע"א בכחילת עין בשבת). שם מדובר במי שפותח ועוצם את עיניו ומסייע בכך לטיפול. כאן האישה פסיבית לחלוטין בשעת ההזרקה.

ו. מדידת חום

בשבת מותרת (במדד חום כספית). אומנם מדידה אסורה בדרך כלל בשבת, אך לחולה הקלו, ואישה שלא זכתה לפרי בטן היא בגדר חולה, וכדברי רחל (בראשית ל, א): "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", כי מי שאין לו בנים חשוב כמת. אמנם אין כאן פיקוח נפש, אך חולה שאין בו סכנה בודאי יש כאן.

ז. בדיקת דם

בדיקת דם דומה לזריקה ורידית ואסורה מן התורה, אך אם הדבר נחוץ לצורך פריה ורביה, היא מותרת על ידי רופא גוי.

ח. בדיקת הריון

איני יודע מה הדחיפות של בדיקת הריון בשבת דווקא, אולם אם יש איזו סיבה חיונית הדבר מותר. הצביעה אינה נחשבת לצביעה האסורה מהתורה. היא דומה לצביעת נייר לקמוס שהותרה על ידי הפוסקים, כי אין צורך בצביעה עצמה, אלא רק לדעת באמצעותה דבר אחר, ואחר כך משליכים את הדבר הנצבע, ויתכן שאפילו צביעה מדרבנן אין כאן.⁸

ט. הפריה חוץ גופית

שאיבת הביציות היא אמנם מלאכה דאורייתא, אך היא מותרת על ידי רופא גוי כנ"ל. אם יש חשש סכנה יש מקום להקל גם על ידי יהודי, אך אם הסכנה אינה מידית, אלא יש רק חשש רחוק שהדבר עלול לגרום לה בעתיד סיכון, צריך עיון אם הדבר מותר, ויש לשקול כל מקרה לגופו. לכתחילה יש לתכנן את הטיפול שלא ייווצר צורך לשאוב ביציות בשבת.

י. בדיקת עוברים בשבת מותרת רק על ידי רופא גוי כנ"ל.

יא. מותר לנסוע לבית החולים בשבת רק על ידי גוי.

יב. אישה עקרה נחשבת לחולה כנ"ל. גם אם היא מקבלת זריקות, כל עוד היא בטיפול, היא נחשבת לחולה שאין בו סכנה.

בברכת התורה והארץ

יעקב אריאל

סיכום תשובת הגר"י אריאל:

לכתחילה יש לתכנן את הטיפול באופן שלא יהיה צורך לעשות דברים בשבת, אולם במידה והדבר לא ניתן, ודחיית הטיפול פירושה החמצה של הזדמנות, יש להגדיר אישה המטופלת בטיפולי פוריות כחולה שאין בו סכנה, ולכן יש להתיר עשיית מלאכות על ידי גוי לצורך הטיפול.

8. עיין על כך באריכות בתשובות הפוסקים לשאלה על ערכת ביוץ בשבת **שו"ת פוע"ה** – פוריות, שם, עמ' 116.

תשובת הגאון הרב אשר וייס

בס"ד ראש חודש אב תשס"ב
כבוד ידיד נפשי הרב הגאון גדעון וייצמן שליט"א
רב משיב במכון פוע"ה
הנני במענה קצר על רשימת שאלותיו.

א

הנה ראשית דבר, יש לעיין אם יש מקום להתיר איסור תורה או איסור דרבנן בשביל מצוות פריה ורביה, דאף דלא מצינו גדר כללי שהתירו איסור דרבנן או שבות דשבת בשביל מצווה דאורייתא, ורק שבות דשבות התירו במקום מצווה, אפשר דפריה ורביה שאני, דהוי מצווה רבה, ולא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה (גיטין מא ע"ב), וכיוצא בדבר מצינו בשיטת התוספות בגיטין (שם) דהתירו לשחרר עבד משום מצוות פריה ורביה, אף דהוי איסור תורה דלעולם בהם תעבדו. אמנם אין זה אלא דעת התוספות, ורוב הראשונים לא נקטו כן ותירצו בדרכים אחרות דאין בחצי עבד חצי בן חורין איסור דלעולם בהם תעבדו:

הרמב"ן בגיטין (לח ע"ב) כתב דכיוון דעושה לצורך אין איסור.
הרשב"א בשבת (ד ע"א) כתב דבחצי עבד חצי בן חורין ליכא כלל איסור.
הר"ן בגיטין (שם) כתב דאין איסור גמור בשחרור עבד.

הצד השווה שבדבריהם דאין מכאן ראייה דדוחין איסור קל משום מצווה רבה דפרו ורבו, אך עדיין אפשר דאיסור דרבנן יש לדחות, אך בודאי אין זה מילתא דפשיטא, דלפעמים העמידו חכמים דבריהם אפילו במקום כרת, וזה פשוט.

ובשו"ת נודע ביהודה (תנינא אבן העזר סימן לה) כתב השואל להקל באיסור מינקת⁹ במקום מצוות פרו ורבו, והנודע ביהודה דחה דבריו, דאטו מצינו שיקלו באיסור שניות לעריות¹⁰ במקום פריה ורביה? עיין שם, ואף דיש לדחות קושייתו, דשאני איסור שניות דנשאר עליו גם אחרי קיום מצות פריה ורביה, מה שאין כן באיסור מינקת. ונידון דידן דומה ביסודו לאיסור מינקת, דעובר בשבות רק פעם אחת כדי לקיים מצוות פרו ורבו ואין כאן איסור נמשך, ומכל מקום נראה דלאו פשיטא הוא להתיר שבות בשביל קיום

9. כוונת הדברים, שחכמים גזרו לאסור לשאת אישה שיש לה בן מאדם אחר שהוא פחות מגיל שניים, מחשש שמא תתעבר וייפסק החלב והבעל לא ידאג לתחליף הולם לתינוק שאיננו בנו. האיסור הוא גם כשהאישה איננה מיניקה, מחמת החשש שנשים תגמולנה את ילדיהן על מנת להינשא. במרוצת הדורות דנו הפוסקים באופנים שונים שבהם ניתן להקל בדין זה קודם הזמן האמור. בתשובה הנידונה שם מובאת סברה להתיר מחמת שהאדם שרצה לישא את אותה אישה מיניקה אין לו ילדים, ורוצה לעבור על האיסור לצורך קיום מצוות פרו ורבו.

10. מדובר באיסור שגזרו חז"ל על נשיאת קרובות משפחה מסוימות שאינן אסורות מן התורה.

מצוות פרו ורבו, אך לעניות דעתי מסתבר דמאחר שמצינו שהתירו שבות, ובפרט שבות דרפואה בשביל חולה שאין בו סכנה, לא מסתבר דנפל למשכב מתירין לו, ולא נתיר לאדם כדי לזכות לזרע. הלא מי שאין לו בנים דומה למת, ובפרט דידענו גודל הצער שאין לתאר, ולפעמים הדברים נוגעים לבריאות נפשם של בני הזוג, ומצבם חמור יותר מחולה שאין בו סכנה, ומסתבר מאוד דיש להקל בזה לפחות כמו בחולה שאין בו סכנה.

ב

האם מותר להזריק זריקות (פרגונל, כוריוגון) בשבת, והאם צריך להיכנס לקשיים והוצאות כספיות לעשות כן על ידי גוי?

מכיוון שמדובר בזריקות לתוך השריר ולא בזריקות תוך ורידיות, הוי דבר שאין מתכוון, ולא הוי פסיק רישא, דאין הכרח שיצא דם, וגם אם יצא דם לא ניחא ליה בדבר זה, ולכן אין בזה איסור כלל, ודבר שאינו מתכוון מותר, ואם כן לכאורה אין צריך להיכנס לשום קושי והוצאה ממונית כדי להימנע מזריקות אלו.

אמנם גם אם אין איסור מלאכה בזריקות אלו, יש בהם איסור שבות מצד עצם העיסוק הרפואי, וכבר נתבאר לעיל דאין זה מילתא דפשיטא להקל בזה בשבות דרפואה, ואף שנטיית הלב להקל בזה כמבואר, מכל מקום בדאפשר ניחא טפי לעשות בהיתר על ידי גוי, אך נראה דאין חייבין להיכנס להוצאות וקשיים לעשות על ידי נכרי.

ג

בעניין אמירה לגוי בכל הנוגע לטיפול פוריות, הנה נחלקו הראשונים באיזה מצוות התירו אמירה לגוי. דעת בעל העיטור דמתירים אמירה לגוי אף במלאכה דאורייתא לצורך מצווה, והרמ"א הביאו (סימן רעו סעיף ב). אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק כד) כתב דאין לסמוך על זה במקום דלא נהגו, אך באמת יש רבים מן הראשונים ההולכים בדרך זה, יעויין שאלות דרב אחאי (שאלתא לז), הרן בשבת (קל), הראב"ד בתמים דעים (סימן קעה), הרשב"ש בשם ספר המנהיג (סימן קמא), המאירי בשבת (קל ע"ב) בשם חכמי פרוכניציא, ספר המכריע (סימן נו), הירב"ז (חלק ג סימן תקעו), ושיטה זו כבר מצינו בתוספות ראש השנה (כד ע"ב), עיין שם. ומדברי הרמ"א משמע דנקט עיקר כשיטה זו גם בסימן שז (סעיף ה) ובסימן שלא (סעיף י), ועיין שם במשנה ברורה (ס"ק כב), דלעניין מילה המיקל לא הפסיד אם אי אפשר בעניין אחר, ואפשר דהוא הדין לעניין מצוות פרו ורבו, שלא נברא העולם אלא בשבילה, ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ב סימן סח).

ובאיסור דרבנן יש להקל באמירה לגוי, דהוי שבות דשבות במקום מצווה, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שכה סעיף י), וכבר התירו האחרונים

להביא טליתות וסידורים לבית הכנסת או מאכלי חמין לבית על ידי נכרי, משום דאין רשות הרבים בזמן הזה, והוי שבות דשבות במקום מצווה, וקל וחומר לנידון דידן. ואף במקום צער גדול מצינו שהתירו שבות דשבות דאמירה לגוי (עיין בסימן שז סעיף ה), ועל סמך הלכה זו התיר בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן כג) להפעיל מזגן על ידי נכרי בימי הקיץ החמים, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לנידון דידן.

וכן מצינו שהקילו באמירה לגוי לחולה שאין בו סכנה אף במלאכה דאורייתא (עיין בסימן שכה סעיף יז, ועוד עיין בסימן שלד סעיף יח).

ולרווחא דמילתא נראה עוד על פי מה שנחלקו האחרונים האם יש היתר לומר לנכרי זה שיאמר הוא לנכרי אחר. בשו"ת חוות יאיר (סימן מו וסימן נג) כתב דבכהאי גוונא ליכא איסור דאמירה לגוי, והסכימו לזה רבי עקיבא איגר והחתם סופר, אמנם מדברי הביאור הלכה (סימן שז ד"ה ואפילו) נראה דאסור, וכן כתב בשו"ת חוות יאיר (סימן מט), ומכל מקום כתב במשנה ברורה (ס"ק כד) מספר החיים לגר"ש קלוגר, דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על דברי המקלין, והוא הדין בנידון דידן, ועל פי רוב אין צורך בנידון דידן לומר דבר באופן ישיר לרופא העושה מלאכתו, ואין כאן אלא אמירה דאמירה.

אמנם יש למעט ככל האפשר באמירה לגוי במקום מלאכה דאורייתא, אך מכל מקום נראה ברור, דברוב עניינים אלו שבשאלותינו, אין בהם אלא איסור דרבנן, ועוד דברובם אפשר גם בלי אמירה ממש אלא ברמיזה, ואף שכתב הרמ"א (סימן שז סעיף כב) דגם רמיזה אסורה, כבר כתב שם המשנה ברורה (ס"ק עו) דיש רמיזה מותרת, ובערב שבת כל רמיזה מותרת, כמבואר בשולחן ערוך (שם סעיף ב), אלא שאסור ליהנות מן המלאכה של הנכרי, אבל בנידון דידן אין הנאה ישירה האסורה בשבת, ודו"ק כי קיצרתי בכל זה.

ד

בעניין השאלות לגבי החזרת הביצית לרחם האישה ובדיקת אולטרא סאונד בשבת, מלבד השאלה דאמירה לנכרי, כאן אנו נתקלים בשאלה של מסייע האם יש בו ממש או לא, ובאיזה עניין, דהלא במעשים אלה צריך להשתתפות פעילה של האישה בפסוק רגליה או בתנועות שונות, ואם כן נוגעים אנו בסוגיה דמסייע.

והנה הקשו האחרונים סתירה בדברי הגמרא, דבביצה (כב ע"א) מבואר דמסייע אין בו ממש, ומשום כך מותר לכחול עין על ידי נכרי ביום טוב, ובמכות (ב ע"ב) מבואר דגם הניקף לוקה, והוי לגביו לאו שיש בו מעשה משום דמסייע יש בו ממש, ושתי דרכים נאמרו ביישוב קושיא זו:

הטורי זהב (סימן שכח ס"ק א) כתב לחלק בין סיוע קטן כגון בכחילת העין, דבלאו הכי האדם פותח וסוגר את עיניו באופן טבעי ומסייע זה אין בו ממש,

לסיעו גדול שמעשיו ניכרים שיש בו ממש, ומתוך כך אסר לפתוח פיו לסייע לגוי להוציא לו שן בשבת, עיין שם. עוד הלך הטורי זהב לשיטתו ביורה דעה (סימן קצח ס"ק כא) דאסור לאישה ליטול ציפורניה על ידי גוי לצורך טבילה, ונקט דהזמנת אצבעותיה לצורך נטילת הציפורניים הוי מסייע שיש בו ממש.

אמנם השפתי כהן (יורה דעה סימן קצח בנקודות הכסף) חלק על דבריו, וכתב דכל מסייע אין בו ממש, ורק בניקף הוי גזירת הכתוב שיש עליו איסור, וכיוון דעצם האיסור שעל הניקף גזירת הכתוב הוא, חשוב לאו שיש בו מעשה משום שהוא מסייע, אבל שום מסייע אף בסיוע גדול, אינו נחשב כעושה מעשה מכוח הסיוע בלבד. והארכתי בסוגיא זו במנחת אשר על שבת (סימן עט), ושם הוכחתי דכבר נחלקו בשתי דרכים אלה המרב"ם והראב"ד בהלכות עבודה זרה (פרק יב הלכה א), וגם הריטב"א כתב כשתי דרכים אלה במכות שם, ואין כאן מקום להאריך.

ומכל מקום נראה לכאורה בנידון דידן, לשיטת הטורי זהב יש איסור מסייע, ובפרט בהחזרת הביצית לרחם האישה, דתנועה זו בודאי אינה טבעית והוי סיעו גדול. אמנם באלוטרא סאונד יש להתספק אם הוי כסיוע גדול או כקטן, ומסתבר דלא גרע מהזמנת שערותיה או ציפורניה דאסור לשיטתו.

אך באמת נראה טפי דאין בזה איסור כלל, דעל כרחק לא נתחדש איסור במסייע, אלא במסייע לעצם מעשה העבירה, כגון בכחילת העין (איסור רפואה בשבת), גזיזת שערות, נטילת ציפורניים וכדו', אבל בנידון דידן אין האיסור בעצם המעשה שעושה הרופא או הטכנאי, אלא בהפעלת הכלים על ידי חשמל, ואין האישה מסייעת בעצם מעשה האיסור, ודו"ק בזה.

סוף דבר, ברור שצריך לעשות השתדלות שכל הטיפול יהיה בחול ולא בשבת, דהלא שאלות רבות מתעוררות כאן בכל צעד ושעל, אך אם אין זה מתאפשר בשום אופן, יש לפתור את כל הבעיות על פי הנ"ל.

העליתי על הכתב את הנראה בעיקרי שאלותיו, ויסלח לי אם לא התייחסתי לכל פרט ופרט.

בכבוד ובהוקרה רבה **אשר וייס**

סיכום תשובת הגר"א וייס:

אמנם קשה להתיר איסורי דרבנן לצורך מצווה, או אמירה לגוי באיסור דאורייתא לצורך מצווה, אך יש לצרף סברות אלו לסברה העיקרית שמי שאין לו ילדים נחשב לחולה שאין בו סכנה, וכשאיין כל ברירה אחר, להתיר לומר לגוי לעבור על איסורים לצורך טיפולי פוריות, ורצוי שהדבר יעשה ברמיזה ולא באמירה ישירה.

תשובת הגאון הרב אפרים גרינבלט

בס"ד זאת חנוכה תשס"ב

כבוד ידידי הרב הגאון הרב מנחם בורשטין שליט"א, אחדהש"ט.

קבלתי מכתב שאלותיו, וקשה לענות, ואנסה כך לכתוב דעתי במושכל ראשון, והשאר ישלים בעצמו.

א. אם הרופא אומר שהזמן להזריק את הזריקות הוא בשבת, נראה לי דמותר. ויותר טוב שאחות נכרית תעשה את הזריקות, ואם עושה אתה ביהודיות – אין להחמיר בשבת.

ב. אם יש טעם שצריך, ורק...¹¹ אם יעשו בשבת הבדיקות בזרע תחת פיקוח הלכתי, והפעולות תיעשינה על ידי נכרים, נראה דיש להתיר בשבת.

ג. להזריק הזרע לרחם האישה בשבת, אם אז הוא הזמן הראוי ועל ידי רופא גוי, נראה להתיר בשבת.

ד. למדוד חום בשבת הובא כבר דמותר אם יש צורך בזה, ולעשות אולטרא סאונד על ידי רופא גוי בשבת, אני לא רואה מקום להתיר, כי אפשר לעשות את זה בחול.

ה. לעשות בדיקת דם על ידי רופא גוי בשבת, אני לא רואה מקום להתיר, כי אפשר לעשות בחול.

ו. לעשות בדיקת הריון ביתית בשבת, לדעתי אסור כי אפשר לחכות לאחר שבת, ואי אפשר להתיר כל דבר בשבת משום הריון וכדומה, רק בצורך ולא סתם, ופשוט.

ז. אם אפשר לחכות לשאוב את הביציות אחרי שבת, טוב שיחכו, ואם מחמת סכנה מוכרח לעשות בשבת, אז אפשר להתיר.

ח. רופא גוי יכול לבדוק את העוברים בשבת, אבל לא רופא יהודי.

ט. לא הבנתי את השאלה¹².

י. אם מביאים הגוי ולא משלמים, ולא עושים שום איסור בשבת, והוא מה שהתרנו, אז מותר לנסוע על ידי נהג גוי, ושהוא יפתח כל הדלתות של חשמל וכדומה.

11. כאן ישנן בכתב היד שתי מילים שאינן ברורות.

12. מדובר בשאלה על החזרת עוברים בשבת. כנראה שהגר"א גרינבלט לא הבין מנוסח השאלה מהן הפעולות האסורות בשבת שמתבצעות בפעולה זו, ומה ההכרח לבצע את החזרת העוברים בשבת דווקא.

יא. אישה שעוברת טיפולי פוריות, היא נחשבת כחולה שאין בה סכנה, ואם קבלה זריקות דם, היא גם כן נחשבת כחולה שאין בה סכנה.

ידידו הדורש שלמה בטוב
בזה אסיים הפעם
אפרים גרינבלט

סיכום תשובת הגר"א גרינבלט:

אישה שעוברת טיפולי פוריות דינה כחולה שאין בו סכנה, ולכן פעולות שלא ניתן לבצע אותן לפני או אחרי שבת, ניתן לבצע על ידי גוי.

תשובת הגאון הרב דב ליאור

לכבוד הרב מנחם בורשטיין, ראש מכון פוע"ה.
קבלתי את מכתבך לפני כשבועיים ולא הספקתי להשיב בגלל העומס המוטל עלי ואתך הסליחה.

השאלה היא כיצד יש להתייחס לזוג שמטפל בנושא פוריות, האם בשבת יש לו דין חולה שאין בו סכנה, וממילא תהיה מותרת אמירה לנוכרי אפילו באיסור תורה, או שמא אין דינו כחולה כלל!

כמו כן, ישנן כמה שאלות ספציפיות במכתב כפי שיפורטו להלן.
ביחס לשאלה העיקרית, נראה לעניות דעתי על סמך מה שמודגש בדברי הפוסקים, ויעוין בערוך השולחן (סימן שכח סעיף יט), דחולה לעניין שבת מוגדר מי ששוכב במיטה או שכל גופו נחלש והוא סובל. אבל אדם שיש לו מיחוש והוא הולך ומתחזק ומתפקד בריא, דינו כבריא ואין שום היתר לעשות לו כל טיפול בשבת.

זוג שמטופל בפוריות, בפשטות נראה שהם אנשים בריאים, ולכן לא נראה שיש מקום להתיר שום טיפול על ידי נוכרי בשבת.

אמנם התייעצתי עם שני גדולי ישראל בימינו וכן גם דעתם, אולם הם סוברים שבאיסור דרבנן אין להחמיר לעשות על ידי נוכרי.

אי לכך, כל פעולה שפורטה במכתב שכרוכה באיסור תורה, אין לעשותה על ידי נוכרי. אבל דברים שאינם אסורים מהתורה, ניתן לעשות על ידי נוכרי:

א. להזריק יהיה מותר על ידי נוכרי. אין כאן ודאי איסור תורה.

ב. למסור זרע למעבדה לצורך השבחה נראה שיהיה מותר.

- ג. להחדיר זרע לאישה לרחמה יהיה מותר בשבת.
- ד. למדוד חום: זה יהיה מותר אפילו על ידי ישראל. וכן אולטרא סאונד על ידי נוכרי.
- ה. בדיקת דם בשבת: לדעת רוב הפוסקים, הוצאת דם אפילו קצת, יש בה איסור תורה, ולכן בנידון אין לעשות על ידי נוכרי. יעוין נשמת אברהם¹³ (אורח חיים סימן שטז ס"ק ב).
- ו. ביחס לבדיקת שתן, שקיימת בעיה של צביעה, היות ולא צריך לעצם הצביעה אלא לדבר אחר, לפי מה שמובא בשם הרב אויערבאך ז"ל בנשמת אברהם¹⁴ (אורח חיים סימן שיח ס"ק ב) אין בזה איסור תורה, ולכן יהיה מותר על ידי נוכרי.
- ז. לגבי שאיבת ביציות בשבת: נראה שאין בזה איסור תורה¹⁵, ויהיה מותר על ידי נוכרי.
- ח. בדיקת עוברים: לא נראה שבעצם הבדיקה יש איסור תורה, ולכן יש להתיר על ידי נוכרי.
- ט. וכן להחזיר עוברים יהיה מותר על ידי נוכרי.
- י. לנסוע לבית חולים לעשות הטיפולים על ידי נוכרי: יש לאסור.

דב ליאור

ראש הישיבה ורב העיר

סיכום תשובת הגר"ד ליאור:

מטופלי פוריות אינם נחשבים כחולה שאין בו סכנה, אולם היות ומדובר לצורך מצווה, התירו אמירה לגוי באיסורי דרבנן. מרבית הפעולות בטיפולי פוריות בשבת הינן איסורי דרבנן ולא איסורי דאורייתא, ולכן מותר לעשותן על ידי גוי.

13. שם מופיע שבדיקת דם היא איסור תורה, מכיוון שרוצה בהוצאת הדם וצריך אותו.
 14. עיין שם, שמצויין שהגרש"ז אויערבאך שמע את הדברים הללו גם מהגר"ש אלישיב.
 15. צריך עיון, שכן בשאיבת ביציות יש פסיק רישא של הוצאת דם במהלך השאיבה, אך נראה שבניגוד לבדיקת דם בה יש צורך בדם, וכן לזריקה תוך ורידית שם נצרכת הוצאת הדם על מנת לדעת שהזריקה בוצעה במקום הנכון, כאן אין צורך ביציאת הדם, וממילא יש כאן פסיק רישא דלא ניחא ליה וכן מקלקל, כך שאין מדובר באיסור תורה.

תשובה א' של הגאון הרב אביגדר נבנצל¹⁶

"ושמתי את זרעך כחול הים", ירושלים עיר הקודש.

שלום וברכה לכבוד הרה"ג ר' מנחם בורשטיין שליט"א

לעניין מי שאברי ההולדה שלו אינם מתפקדים כהלכה, יש לדון כחולה שאין בו סכנה לעניין שבת. מצד זה ניתן להתיר טיפולים המיועדים להביא לתפקוד האברים, במידה שהיינו מתירים טיפול מקביל באבר אחר בשבת, כלומר לא איסורים דאורייתא.

אך ישנם טיפולים שאינם מתקנים האיברים אלא נותנים להם תחליף, כגון הזרקת זרע או השתלת ביצית, שאין בהם משום תיקון האיברים.

עם זאת, אם יש סכנה להתמוטטות נפשית של אחד מבני הזוג (כמדומני בדרך כלל האישה), יש לדון זאת כפיקוח נפש, ולעשות כל הנדרש בשבת. אם אין חשש כזה, אך הזוג יתגרש מהעדר ילדים, אולי יש להתיר איסורים קלים, כגון אמירה לעכו"ם, או אף טלטול מוקצה, אך וודאי לא איסורים דאורייתא, ואולי אף לא מלאכה דרבנן.

שוב נתעוררתי בס"ד, דאם התירו כמה איסורים דרבנן במקום חולי או צער או פסידא או צער בעלי חיים, אולי היה במקום צער דהעדר ילדים, דשקול כמיתה, או צער בגירושין, שהוא גדול מאד לשני הצדדים, וגם אית ביה דררא דממונא, דמתחייב בכתובתה, אך מכל מקום איני יודע להכריע בזה. ושמעתי שהגאון הרב וזנר שליט"א התיר (במעשה שהיה), לברך ברכה לבטלה כדי למנוע גירושין, וצריך עיון אם יש לדמות מלתא למלתא¹⁷. אבקשכם לפנות לגדולים בשאלה זו.

ביקרא דאורייתא

צעיר הלוויים

אביגדר נבנצל

סיכום תשובה א' של הגר"א נבנצל:

ניתן להתיר איסורים דרבנן לצורך טיפול שמטרתו לתקן אבר פוריות שאיננו מתפקד, אך לא לצורך טיפולי פוריות אחרים. במידה ויש חשש לאי שפיות ניתן להתיר אפילו איסור דאורייתא. במידה ויש חשש לגירושין נראה שניתן להתיר איסורי דרבנן קלים כגון אמירה לגוי, אך מעבר לכך יש להסתפק.

16. הגר"א נבנצל כתב שתי תשובות במענה לשאלה זו. כיוון שיש מעט שוני בין התשובות, הבאנו את שתיהן. נראה, שבתחילה היו הדברים מסופקים אצלו, ולאחר שעייין בהם פעם נוספת, כתב את הדברים בדרך של הכרעה.

17. עייין בתשובתו הנוספת של הגר"א נבנצל בעניין טיפולי פוריות בשבת, בה נקט באופן פשוט יותר שניתן לעשות את כל הטיפולים על ידי גוי, ללא החילוקים שהופיעו בתשובתו זו.

תשובה ב' של הגאון הרב אביגדר נבנצל¹⁸

לעניות דעתי מותר לעשות על ידי אמירה לעכו"ם כל הדברים, משום שהרמ"א (אורח חיים סימן רעו סעיף ג) מתיר אמירה לצורך מצווה, והרי כאן יש מצווה רבה של פרו ורבו, ואף שהרמ"א (שם) כתב שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול, מכל מקום נראה שמצוות פרו ורבו נחשב לצורך גדול, וגם לאחרונים שמחמירין גם בצורך גדול (עיין במשנה ברורה שם ס"ק כד), מכל מקום נראה שיש לצרף מה ששמעתי מתלמיד חכם גדול ורב מובהק, שהתיר לקחת כדורים לסדר ווסת בשבת, מטעם שצער שמצטערים מזה שאינו קבוע, הרי הוא כצער חולה, וכן נאמר אנו שצער שיש לזוג דומה לצער חולה, והרי מותר אמירה לגוי לצורך חולה, ונראה שבצירוף שיטת הרמ"א יש להתיר. אכן, אם אפשר שיהיה אמירה רק באיסור שבות, בוודאי יש לדקדק¹⁹.

אביגדר נבנצל

סיכום תשובה ב' של הגר"א נבנצל:

יש להתיר אמירה לגוי בטיפולי פוריות בשבת, ואם אפשר שיהיה רק באיסורי דרבנן – הדבר עדיף.

סיכום התשובות:

מסיכום התשובות של הפוסקים שהגיעו למכון פוע"ה, עולה שלכל הדעות יש להתאמץ על מנת לא להגיע לשאלות של טיפולי פוריות בשבת. במידה ואין ברירה ויש צורך לבצע דברים בשבת:

לדעת הרב אריאל, הרב גרינבלט, הרב וייס והרב נבנצל יש להתייחס למטופלי הפוריות כחולים שאין בהם סכנה ולהתיר להם לקחת תרופות וכן עשיית מלאכות על ידי גוי.

לדעת הרב ליאור אין להתייחס למטופלי הפוריות כחולים, ויש להתיר אך ורק עשיית מלאכות דרבנן על ידי גוי על פי ההיתר של שבות דשבות לצורך מצווה.

¹⁸. ראה הע' 16 לעיל.

¹⁹. ראה בתשובתו של הגר"א נבנצל לעיל, שהסתפק בדבר עד כמה ניתן להתיר בשבת, וכאן נראה שפשוט לו שיש להתיר אמירה לגוי, וצריך עיון.